

1927-1947 in woord en beeld

=====

Eigen aantekeningen bij de "historische stukken" over mijn ouders van voor de tweede wereld-oorlog, de Japanse Bezetting van Nederlands Oost-Indië waarvan mijn ouders, broers, zus en ik zelf ook deel van hebben uitgemaakt en de toestand na de tweede wereld-oorlog op Java, Siam en later ook in Nederland.

=====

Het ware verhaal gaat over een geliefd stel, **Jan van Dijk** en **Annie van Gulik**, geboren in 1907 en 1908 in Rotterdam die, nadat zij verliefd en verloofd waren, uiteindelijk gelukkig getrouwd, besluiten hun leven samen in het verre Indië voort te zetten.

Beiden waren lid van een zangkoor in Rotterdam en leerden elkaar daar kennen. Zoals zovele verhalen, raken twee mensen verliefd en besluiten hun leven te gaan delen met elkaar. Niet ver van hun oude vertrouwde omgeving, konden zij elkaar via het w.c.-raampje van hun ouderlijke woning welterusten zwaaien, de afstand was een bouwblok van woningen groot en de begroeiing was toen nog beperkt.

Zij verloven zich op maandag 28 maart 1927 (op de verjaardag van Annie) en vierden het een dag later op dinsdag 29 maart!

Jan, werkzaam bij een bekend Nederlands Zilver/Juweliersbedrijf, "Begeer, Van Kempen en Vos", krijgt de kans om naar Nederlands Oost-Indië te gaan. Hij wordt uitgezonden op basis van een vast contract. Behoudens lokale vakanties in Indië heeft Jan na elke 6 jaar aaneengesloten verblijf in Indië, recht op een z.g. Europees Verlof van 6 maanden en overtocht per boot van Indië naar Nederland v.v.

Er wordt al snel een beroep op hem gedaan om te vertrekken. Eerst per trein naar Genua om vervolgens op 23/24 januari 1930 vanuit Genua per boot naar Batavia te varen. Met het m/s "Christiaan Huygens" van de Stoomvaart Maatschappij "Nederland" arriveert Jan op 14 februari 1930 in Tandjong Priok, de haven van Batavia.

Op 2 maart 1931 zijn Jan en Annie in ondertrouw gegaan (aangetekend) met het plan om op 18 maart daarop in Rotterdam in het huwelijk te treden.

In die dagen was het mogelijk om bij verstek van een van de partners, iemand volmacht te verlenen die de a.s. wettige echtgenoot tijdens de huwelijksplechtigheid op het stadhuis vertegenwoordigt (z.g. trouwen met de handschoen).

Jan en Annie hadden Toon, de broer van Annie, daartoe bereid gevonden waardoor het wettige huwelijk van Jan en Annie op 18 maart 1931 voltrokken kon worden.

Annie, zoals het in die dagen betaamt, kon daarop plannen uitvoeren om haar Jan achterna te reizen.

Op 24 april 1931 scheept zij in Rotterdam in op het m/s "Kota Djandi".

Na haar aankomst in Batavia zijn zij op 29 mei 1931 in Batavia voor de Kerk getrouwd. (vermoedelijk door Ds. Oranje, kan ook Ds. Ubels zijn)

Zo zijn er nu trouwfoto's te zien van dezelfde bruid met twee verschillende mannen als echtgenoot! (Toon en Jan)

Het vermoedelijke eerste adres in Batavia is Javaweg 37.

Jan wordt door zijn werkgever, na enige tijd, geplaatst op de vestiging in Medan op Sumatra. Daar wordt op 24 januari 1933 zoon **Jaap** geboren in het St. Elizabeth Ziekenhuis in Medan op Sumatra. Na ca. een jaar krijgt Jan het verzoek opnieuw naar Batavia te komen.

Per m/s "Indrapoera" wordt de reis van Medan naar Batavia gemaakt.

Jan en Annie gaan wonen op de Javaweg 56.

Eindelijk op nr. 56 is er sprake van stabiliteit op de werkvloer en kan uitbreiding van het gezinnetje gerealiseerd worden.

Jan en Annie settelen zich bijzonder goed in Batavia, zijn inmiddels weer enthousiast lid van een zangkoor, maken vele vrienden en genieten volop van het tropische leven in den vreemden.

Ook heeft Jan in 1935 een militaire (herhalings) training moeten ondergaan in het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL) en is ingedeeld bij de 2e Brigade in Bandoeng.

Intussen zijn de briefwisselingen tussen familie, vrienden etc. in Holland goed op gang gekomen.

Vele foto's en brieven worden geschreven en verstuurd.

In 1936 en wel op 15 september wordt **Pieter Jan (Piet)** geboren in het Tjikini-ziekenhuis in Batavia.

Nu kan ook gedacht worden aan het ie-wat uitgestelde Europees Verlof.

Piet is 6 maanden als zij per boot naar Nederland vertrekken. De familie in Holland kijkt rijkhalzend uit naar hun aankomst.

Hun tijdelijke adres in Rotterdam wordt: Bergweg 88, het huis van de ouders van Annie.

Jan en Annie hebben in Indië heelwat beleefd en kunnen ook veel vertellen.

Ze worden veelvuldig uitgenodigd door de grote familie's die beiden hebben, de tijd vliegt om en langzaam moet weer aan de terugreis naar Indië gedacht worden.

Zoon Piet is op dezelfde dag geboren als de vader van Jan (Opa van Dijk) n.l.

15 september.

Enige dagen daarvoor zouden Jan, Annie met hun twee zoontjes weer moeten inschepen aan boord van het m/s "Indrapoera" voor hun terugreis naar Indië.

Er wordt besloten om uitstel om zodoende de verjaardagen nog met elkaar te kunnen vieren.

Om dit alles te bewerkstelligen moest er per trein van Rotterdam naar Marseille "na-gereisd" worden om dezelfde boot te kunnen halen.

Alles lukt en na deze vakantie in Holland kan het leven in Batavia weer opgepakt worden.

Op 4 februari 1938 wordt een dochter "**Adrie**" geboren, eveneens in het Tjikini-ziekenhuis.

Jan en Annie overgelukkig, na twee zonen "een dochter", het is beslist een rijkdom!

Jan blijft het goed doen op zijn werk en heeft het erg naar zijn zin. Met collega's hebben zij beiden ook een uitstekende band.

Jan en Annie kunnen zich ook personeel veroorloven. Een Javaans gezinnetje krijgt woonruimte in een van de goedangs (opslagkamers op de galerij). "Hij" en "Zij", de Djongos en de Baboe, zorgen voor de lopende dingen in en om het huis en passen van tijd tot tijd ook op de kinderen.

=====
Het huis op de Javaweg nr. 56, een paviljoen, is niet groot maar bevat Jan en Annie. Het leven in Batavia is de moeite waard. Oom Gerrit Rijke (een achterneef van Annie) heeft dienst genomen bij het KNIL en komt dikwijls langs. Vanuit de Javaweg 56 trouwt hij ook een Annie die juist uit Nederland overkwam. Samen vertrekken ze naar Ambon op de Molukken en worden na de oorlog gestationeerd op het eiland Sabang.

Lokale vakanties worden hoofdzakelijk aan zee ("Zandvoort"-Tandjong Priok) of in de bergen op Java doorgebracht (Bandoeng, Pengalengan, Soekaboemi etc.), waar het klimaat koeler en beter is dan beneden in Batavia met z'n 30-35 graden C. en een relatieve vochtigheid van 90-95%.

Kinderen van Jan en Annie groeien op en zijn gezond. Het lijkt een prachtig lot uit de loterij te zijn! Jaap gaat binnenkort naar de lagere school.

Jan gaat elke dag op de fiets naar zijn werk en zoon Jaap lift af en toe mee naar school. Er is een leuk stukje film gemaakt van Jan, Annie en hun 3 kinderen, "een moment-opname van de Javaweg en een uitstapje naar de dierentuin in Batavia". (zie DVD!)

=====
In Europa breekt in 1940 de tweede Wereld-Oorlog uit en nadat de Duitsers Nederland bezetten, werd het corresponderen tussen Nederland en Indië een stuk moeilijker. Via kennissen in San Diego in Californië lukt een brief-wisseling onder censuur van de Duitse Wehrmacht in Nederland.

Echter toen ook later de V.S. met Duitsland in oorlog kwam, gingen de brieven via het Internationale Rode Kruis, met een restrictie van 25 woorden per brief!

Maarrrrrrrrr, dan is het ook onrustig aan het worden in Zuid-OOST AZIË, waar de Japanners gebieds-uitbreiding voor ogen hebben en militairen uitzenden om gebieden te bevrijden van hun z.g. koloniale overheersing. Nadat de Verenigde Staten van Amerika in Pearl Harbour, door de Japanners bij verrassing werd aangevallen en vernietigd, verklaarden de Geallieerden (w.o. Nederlands-Indië) Japan onherroepelijk de oorlog.

Annie vond het raadzaam een E.H.B.O-curcus te gaan doen en slaagde daarvoor! Ik kan me nog herinneren dat in ons huis op de Javaweg 56 een schuilkelder werd gemaakt voorzien van een dikke laag rolkeien als bescherming tegen een eventuele Japanse bominslag. Bij alarm moesten wij de schuilkelder in met een stufie tussen onze boven en onder tanden ter bescherming van de oren. (trommelvliezen)

Jan werd op 12 december 1941 bij de mobilisatie opgeroepen in werkelijke dienst en ingedeeld bij I Landstorm IV (Batavia) en was tot de capitulatie op 8 maart 1942 op Java sectie-commandant bij de mitrailleurcompagnie in Tandjong Priok. Jan vertelde, dat als de Japanse vliegtuigen (jagers) overkwamen, zij in hun stellingen moesten bevriezen, maar hun eigen commandanten waren de eersten die wegsprongen.

Het is niet bekend of Jan voor de overgave aan Japan, Annie en kinders nog heeft kunnen bezoeken.

Wel werd er via de veldpost over en weer door beiden geschreven.

Annie (34 jaar oud) was inmiddels in verwachting van haar vierde kind ging een zeer onzekere tijd tegemoet.

De capitulatie van Nederlands Oost-Indië op 8 maart 1942 had direct een aantal veranderingen tot gevolg.

Jan (35 jaar oud) werd krijgsgevangen gemaakt en werd geïnterneerd in Tjimahi op Java.

Annie ging met haar kinderen in Batavia-Centrum gevangen genomen militairen uitzwaaien in de hoop haar Jan nog te kunnen zien.

Een vrij groot houten decoratie-bord, het Nederlandse of Rotterdamse Wapen dat in de kamer hing op de Javaweg en kennelijk afkomstig was van de zangvereniging, moest verborgen worden voor de Jappen. Nationalistische uitingen waren verboden. – 4-

=====

De Japanse tijd (Tokio-tijd) en de Japanse jaartelling werden ingevoerd en voortaan moest het jaartal op elke brief en/of document in het Japans zijn vermeld. (1942 werd 2602)

Jantje wordt geboren op 1 juni 2602 in "BOEDI KEMOELIAÄN" op de Scottweg 25 in Batavia. (hij zou zijn vader pas na 3 1/2 jaar voor het eerst zien!)

Via krijgsgevangen gemaakte Nederlandse militairen werd mondeling bericht dat Annie een zoon heeft. (zo van "geef het door") Op 8 juni heeft Jan bericht ontvangen van de geboorte van zijn zoon Jantje.

Nadat Annie weer terug was in haar woning op de Javaweg 56 heeft zij foto's voor Jan laten maken van Jantje alleen, Jantje en haarzelf en een foto van haar met alle kinderen. De eerste foto van Jantje bereikte Jan op 8 juli 1942.

Op 26 januari 1943 heeft Annie een laatste foto van haarzelf met Jantje (toen hij 8 maanden oud was) aan Jan opgestuurd. De laatste brieven die nog in het "Nederlands" geschreven en verstuurd mochten worden dateren echter van het begin en einde maart 1942. Nadien mocht alleen in het Engels en weer later alleen in het Maleis gecorrespondeerd worden.

Verschillende bezittingen van Jan en Annie worden bij (Indische) burens opgeborgen, zoals b.v. de hangklok (nu bij Adrie) een huwelijksgeschenk van Jan (?) of van Begeer, van Kempen & Vos (?), wat meubilair, enige schalen en borden, de rest ging mee of bleef achter. Dit vanwege het feit dat Annie op 17 oktober 2602 (1942) een brief van Gemeente Batavia heeft ontvangen waarin haar werd medegedeeld dat zij haar woning op de Javaweg moest verlaten en een woning in een der beschermde wijken van Batavia moest betrekken en wel op vrijdag 23 oktober 2602.

Het nieuwe adres wordt: Tjidengweg West nr. 77.

Annie besluit andere waardevolle dingen mee te nemen zoals de postzegelverzameling (nu bij Jan Jr.), het Mahjong-spel (nu bij Piet), het zilveren bestek (nu bij Adrie), foto's, linnengoed, enz. alles goed weggeborgen in de hutkoffers en daarop het tweepersoonsbed waarin en onder wij allen sliepen. Zodoende bleef de Jap er tijdens razzia's van af.

Een nicht van Annie, Adrie Danner-Meyler, die met haar man Herman een plantage had in Soekaboemi, moest ook verhuizen en kon bij Annie mede haar intrek nemen. Tante Adrie heeft Annie diverse malen geholpen bij het opvangen van de kinderen, o.a. toen Annie een navelbreuk-operatie in het ziekenhuis moest ondergaan.

Vele vrouwen en kinderen uit de regio, later van overal op Midden- en West Java werden gesommeerd te verhuizen en kwamen nu ook in deze en andere z.g. beschermde wijken te wonen. Het werd er steeds drukker en het werd woekeren met de ruimte.

Voor ons werd dit het begin van het **Concentratie-kamp "Tjideng"** waar wij, Annie en de kinderen tot na de capitulatie van Japan hebben gezeten!

(Lees: De Japanse bezetting in dagboeken **"Tjideng"** van Jeroen Kemperman)

Tot 3 keer toe moest er door inkrimping van de kamp-accomodatie worden verhuisd.

En mede door het steeds slechtere en schaarse voedsel liep de weerstand van de mensen in het kamp hard achteruit, velen raakten zwaar ondervoed en ook velen stierven door uithongering en ziekten. De Japanse Kamp-Commandant **"SONEI"** heeft het laatste jaar tot (bijna) aan de capitulatie met brute hand over Tjideng geregeerd.

Voor Adrie en Piet had het einde van de oorlog geen twee weken langer moeten duren!

Gelukkig hebben de twee "atoom-bommen" (op Hiroshima en Nagasaki) uitkomst gebracht!

De bittere ellende die wij allen hebben meegemaakt is te zien en te horen op de bij deze verzameling van historische stukken ingesloten D V D, opgenomen van TV-programma's tijdens de herdenking van de Japanse Capitulatie 60 jaar geleden. (in 2005) (waarbij eigen feiten weer opleven en wij nimmer 't zelf zullen vergeten!) Speel deze DVD eerst af voordat je je gaat verdiepen in deze door Jan en Annie zo goed bewaarde documenten en stukken. E.e.a. zal dan ook veelduidelijker overkomen. Zie en lees ook het verhaal over "Tjideng" van Jeroen Kemperman! - 5 -

Vervolg van blz. -4- Jan en Annie van Dijk

=====

Jan heeft tot 9 februari 1943 op Java geïnterneerd gezeten, is per schip op 13 februari in Singapore aangekomen om vervolgens aan de "beruchte" BIRMA-SPOORLIJN te werk gesteld te worden. Verschillende standplaatsen heeft hij in Siam (Thailand) gekend, o.a. Ban-Pong, Tarsao, Nakhon-Nayok, Pratchai etc., heeft er als zovele krijgsgevangenen als koelie gewerkt bij de aanleg van de spoorlijn onder de meest verschrikkelijke en primitieve omstandigheden en heeft brute en beestachtige behandelingen door de jappen moeten ondergaan. (zie en lees het boek "BUSHIDO" geschreven door Dr. J.M. Cannool!) Jan werd later aangesteld op de administratie. (dit is vermoedelijk zijn geluk geweest!)

Jaap heeft bij zijn moeder Annie in het Tjideng-kamp tot augustus 1944 mogen wonen en werd daarna naar een apart jongens-kamp in Tjimahi gestuurd waar hij verbleef tot eind september 1945. Dit gebeurde met alle jongens die 11 jaar en ouder waren. Eerst begin september 1945 mocht Jaap zijn moeder, Annie, voor een kort verlof opzoeken. De oorlog met Japan was toen voorbij, maar de ellende met de Indonesiërs begon en een "nieuwe oorlog" was geboren".

Annie heeft na de Japanse capitulatie een eerste brief van Jan uit Siam (Thailand) ontvangen, die geschreven werd op 30 augustus 1945 vanuit Nacomnai-kamp. Jan weet dat Annie en kinderen in het Tjideng-kamp in Batavia zitten. Wist niet dat Jaap weggehaald was bij zijn moeder.

Inmiddels begint tussen Jan en Annie en ook de kinderen een frequente correspondentie op gang te komen, maar steeds komt tot uiting dat er niets ondernomen kan worden om elkaar te ontmoeten. Het is overal een chaos en er moet eerst een bestuur op gang komen. Daarom maar veel schrijven en elkaar op de hoogte houden.

De Engelsen die de voorlopige orde moeten handhaven, werken ook niet erg mee om het Nederlands Bestuur terug te krijgen. Alles was in de oorlog uit z'n verband getrokken en overal waren Nederlanders door de Jappen als krijgsgevangenen of geïnterneerden tewerk gesteld, tot overal in Indië, en daarbuiten zoals Siam-Birma en zelfs in Japan. (op werven en in mijnen in Japan).

Hoewel de Japanse capitulatie op 15 augustus 1945 een feit werd kon er in de kampen niets officieëls waargenomen worden. Alles beruiste op geruchten en feitelijk werd e.e.a. pas eind augustus 1945 duidelijk. Japan had de oorlog verloren!

Na nog een aantal weken in het Tjideng-kamp vertoeft te hebben is Annie met haar kinderen naar een ontruimde wijk van Batavia verhuisd, wij op de Djamboelaan (nr. 45), die bewaakt werd door Britse Ghurka's. Meestal 3 man. Als ze aan het ene einde van de laan waren, kwamen de ploppers en rampokkers via het andere einde binnen. Deze namen werden gegeven aan Indonesiërs die duidelijke bedoelingen hadden om de Orang Blanda zoals wij Nederlanders in het maleis genoemd werden, te molesteren en te bestelen.

Ergens in december 1945 mocht Annie met haar kinderen met de boot naar Bangkok in Siam om herenigd te worden met Jan. Vier jaar lang hadden Jan en Annie (+ kinderen) elkaar niet gezien!

Annie en kinderen werden, eerst na een verblijf van 3 dagen in een hotel in Bangkok, naar het "Wilhelmina-kamp" in Nakhon-Pathom gebracht, daar omstreeks de kerst herenigd met Jan. Het weerzien was ontroerend en Jantje die steeds aan z'n moeder vroeg "is dit mijn pappa" was toen 3 1/2/ jaar oud!

=====

Na enige tijd volgde overplaatsing naar het "Beatrix-kamp". Beide kampen waren barakken-kampementen voor de zieke-krijgsgevangenen geweest. Men heeft deze kampen ook wel het Wilhelmina - dorp en het Beatrix - dorp genoemd. Kinderen kregen weer schoollessen, van 's morgens 9 tot 12.00 uur, waarvan zij verstoken waren toen de Jappen de vrouwen en kinderen in de kampen in Indië gingen onderbrengen.

Jan echter, moest zich opmaken om naar Java te gaan, om weer militair deel te gaan nemen met collega-militairen om de orde in Indië te gaan herstellen. In afwachting van zoveel beslissingen van locale en militaire autoriteiten ging Jan in Siam nuttig werk doen en samen met een militaire-collega runde hij het "O & O"- kantoor, voor oefening en ontspanning, tot aan het vertrek naar Nederland. Het heeft hem heel veel moeite gekost om via "klein-ziekte-verlof" toestemming te krijgen met zijn gezin naar Nederland te gaan.

En dan is er sprake dat we binnenkort per schip naar Nederland mogen. Annie vraagt per brief aan haar ouders of die ons willen opvangen in Nederland. Klein behuisd op de Bergweg 88 in Rotterdam en dan een gezin van 6 personen? (het kan allemaal en daar verbleven wij allen, ruim 3 jaar!)

We waren een van de laatsten die Siam verlieten en mochten op 12 en 13 juli 1946 scheeps gaan aan boord van het m/s "RUYS", een troepen transportschip met ca. 1780 repatriërende passagiers in ruimen en hutten, die eindelijk op 16 juli het anker lichtte in de baai van BANG SENG nabij Bangkok, eindelijk op weg naar Nederland.

Het slapen in de ruimen vond plaats in hangmatten en daarvan hingen er velen met daaronder houten tafels en houten banken. Bepaald geen luxe, maar dat deed ook niet na alles wat we meegemaakt hebben.

Via het krantje "VOOR DE BOEG" , is er veel informatie beschikbaar.

We doen het eiland Sabang boven op de kop van Sumatra aan en ontmoeten Oom Gerrit en Tante Annie Rijke gedurende een aantal dagen aanleg.

Staken daarna de Indische Oceaan over met verdere route de Rode Zee, Suez kanaal, krijgen kleding in Suez via het treintje naar Ataka en kunnen daar ook het e.e.a. tegen betaling kopen, vervolgens via Port Said en de Middellandse Zee, de Golf van Biscaje, het Kanaal en de Noordzee arriveren wij op 13 augustus 1946 in IJmuiden.

Per bus via via etc. komen wij 's avonds laat in Rotterdam aan, waar de gehele familie al uren lang op ons zat te wachten.

De moeder van Annie had speciaal voor ons in melk gekookte rijst met rozijnen klaargemaakt en dat smaakte in 't geheel niet als je alleen gewend bent aan Nassi-goreng of witte rijst met sajoer (groente) en wat vlees.

Nederland was nat en kil, wennen aan een bovenhuis, geen schoenen die goed pasten (veel jaren op blote voeten - kakkies gelopen), wennen aan het eten, stil zitten en 's zondags tweekeer naar de kerk. Baden deden we slechts een keer per week in een teiltje of houten kuip op de zolder. Voor Annie en Jan was het erg aanpassen en spoedig moest Jan weer bij zijn oude baas aan de slag.

Het gevoel dat God ons gezin door de rampjaren heeft geloodst kun je overal opmaken uit de brieven van Jan en Annie, elkaar geschreven tijdens de oorlogsjaren. Dit vast vertrouwen is er altijd gebleven!

Er is heel veel meer aan dit verhaal toe te voegen, maar het moet een keer een einde hebben. Ik hoop van harte dat alles bij elkaar een goed beeld geeft van heel veel jaren lief en leed in deze beschreven 20 jaar uit het leven van Jan en Annie.

Wees zuinig op deze stukken. Indië leeft nog lang na in de harten van vele mensen, dat was ook zo bij mijn ouders en óók bij ons kinderen!

Het werd de hoogste tijd dat deze periode opgetekend werd.

